

رنگ‌ها،

تصاویر،
کودکان

گذری بر جوایز تصویرگری جهان

فرزاد کفیلی

دلارها، پوندها، کرون‌ها و ین‌های زیادی رد و بدل می‌شود؛ همگی به نام تصویرگری کتاب کودک. جوایز فراوانی که به پاس داشت تلاش تصویرسازان کتاب‌های کودکان و نوجوانان اهدا می‌شود بدون شک چرخ این هنر مهم را جلو می‌برد و انگیزه‌های فراوانی برای هنرمندان علاقه‌مند به کودکان ایجاد می‌کند.

نگاهی به برگزیدگان جشنواره‌های تصویرسازی کتاب در اروپای شرقی نشان می‌دهد، سهم چشم‌گیری از جوایز را آسیایی‌ها و هنرمندان کشورهای در حال توسعه‌ای چون ایران کسب کرده‌اند.

دردهه‌ی اخیر تحولات ویژه‌ای در تصویرسازی کتاب‌ها روی داده که هر کدام از جوایز با توجه به معیارهایشان به این تحولات نمره داده‌اند؛ تحولاتی که در برخی کشورها چون ایران تند و قابل تامل جلو رفته و در برخی کشورهای به ظاهر توسعه یافته‌تر مثل ترکیه سرعت خوبی نداشته است. جوایز تصویرگری برخلاف جوایز ادبی کودک و نوجوان برای ایرانیان ناشناخته نیستند و بلگراد و براتیسلاوا گرفته تا جایزه‌ی مطرحی چون بولونیا از آن تصویرسازان ایرانی شده است.

اندرسن، پاسداشت تصاویر هزار کتاب کودک

هانس کریستین اندرسن خالق «پی‌پی‌جوراب بلند» حدود صد سال پیش با کودکان علاقه‌مندش خداحافظی کرد اما جایزه‌ای که از حدود ۴۰ سال پیش دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (IBBY) در حوزه‌ی تصویرگری هر دو سال یکبار به یک تصویرساز کتاب می‌دهد، اعتباری در حد و نام اندرسن به این تصویرگر می‌دهد؛ اعتباری با عنوان «نوبل کوچک».

کشورهای عضو دفتر بین‌المللی کتاب برای نسل جوان (IBBY) علاوه بر معرفی نامزدهای خود در حوزه‌ی نویسندگی کودک، تصویرسازان را هم نامزد اندرسن می‌کنند.

فرشید مثقالی تنها ایرانی است که در ۱۹۷۴ اندرسن را برده و از آن پس نیز هیچ تصویرگر یا نویسنده‌ای، جایزه‌ای در این سطح کسب نکرده است.

۴۴ سال از اهدای نخستین مدال هانس کریستین اندرسن به یک تصویرگر می‌گذرد و پس از آنکه مرحوم نسربین خسروی نتوانست عنوان مثقالی را در سال ۲۰۰۲ تکرار کند، اکنون محمد علی بنی‌اسدی نامزد این جایزه‌ی معتبر شده است. این جایزه به پاس خلق ۲۱۰ داستان و افسانه پریان، ۸۰۰ قطعه شعر و ۶ رمان کودک هانس کریستین اندرسن به آن‌هایی می‌رسد که عمر خود را وقف کتاب‌های کودکان کرده‌اند.

جایزه‌ی بامزه رولد دال

رولد دال خودش انسان بامزه‌ای بود و شاهکارهایی چون «کارخانه شکلات سازی» را برای بچه‌های خلق کرد. بریتانیایی‌ها به پاس نوشتن کتاب‌های آقای دال، جایزه‌ای ترتیب داده‌اند با نام «جایزه‌ی کتاب‌های بامزه رولد دال».

جایزه رولد دال قدمت زیادی ندارد و فقط دو سال از راه اندازی آن می‌گذرد. بنیاد تراست بوک با همکاری مایکل روزن ۲۵۰۰ پوند به خنده‌دارترین کتاب پدید آمده توسط نویسندگان و تصویرگران انگلستان، جایزه می‌دهد.

تصویر کتاب‌هایی در این جایزه شرکت داده می‌شود که برای کودکان ۶ تا ۱۴ سال خلق شده‌اند. برگزارکنندگان جایزه می‌گویند هدفشان تشویق خانواده‌ها به خواندن دسته جمعی و کشف لذت از طریق خواندن کتاب‌های خنده‌دار و برجسته کردن کتاب‌های طنز به عنوان کتاب‌های خواندنی و شادی‌بخش و نیز معرفی نمونه‌های خوب آثار طنز به کودکان و نوجوانان و تشویق نویسندگان و تصویرگران این گونه آثار است.

The Roald Dahl
FUNNY
PRIZE

برائیسلاوا و سیب طلایی

«سیب طلایی» یکی از جوایز ویژه‌ی دوسالانه تصویرگری برائیسلاوا (BIB) است. جایزه‌ای که تصویرسازان ایرانی شیوه‌ی به دست آوردنش را به خوبی می‌دانند. سال ۲۰۰۷ علاوه بر اینکه فرشید شفیی برای تصویرگری کتاب «زربال» سیب طلایی BIB را برد، هدا حدادی هم پلاک (نشان) برائیسلاوا را به ایران آورد.

نمایندگان ایرانی برائیسلاوا را هر دو سال یکبار کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به نمایندگی از این دوسالانه می‌پذیرد و آثار را به شهر برائیسلاوا اسلوواکی ارسال می‌کند.

این دوسالانه از ۱۹۶۷ آغاز به کار کرده و «آلین برونوفسکی» (Albin Bronovsky) تصویرگر مطرح اهل اسلوواکی از موسسان آن بوده است. جایزه‌ی نخست BIB مبلغ ۳۵۰۰ کرون و تندیس ویژه است که تنها به یک تصویرگر اهدا می‌شود. جایزه‌ی سیب طلایی، جایزه‌ی دوم این مسابقه است که به همراه جایزه‌ی نقدی به پنج تصویرگر برتر داده می‌شود. ۱۰ نفر از تصویرگران نیز پلاک ویژه و ۴ نفر دیپلم افتخار دریافت می‌کنند. علاوه بر جوایز اصلی BIB کاتالوگ این دوسالانه هم تاکنون آثار تصویرسازان دیگر ایرانی همچون نگین احتسایان، علی نامور، علی بوذری، علی مفاخری، امیر شعبانی‌پور، پژمان و پیمان رحیمی‌زاده، محمدعلی بنی‌اسدی، مهکامه شعبانی، میترا عبداللهی، لیلی درخشانی، عطیه مرکزی، رضا لواسانی، ویدا ربانی، سیدمحمد مهدی طباطبایی، هاله لادن و فرشته نجفی و چندین تصویرگر دیگر را منتشر کرده است.

بیش از چهل سال از راه اندازی برائیسلاوا می‌گذرد و امروز در برگزاری آن حدود ۱۰۰ کشور مشارکت دارند. سرانجام اینکه برگزیده شدن در برائیسلاوا مجوزی است برای تصویرگر برگزیده تا در دوره‌ی آینده این دوسالانه یک نمایشگاه اختصاصی از آثار خود برگزار کند.

قلم زرین بلغراد همچنان می‌درخشد

دوسالانه‌ی تصویرگری بلغراد، از برائیسلاوا اسلوواکی اعتبار کمتری ندارد و قدمت‌اش نیز از برائیسلاوا بیشتر است.

تاکنون چهل و پنج قلم زرین (جایزه‌ی نخست بلغراد) به تصویرسازان جهان اهدا شده که فقط در چند سال اخیر دو تصویرگر ایرانی آن را به خود اختصاص داده‌اند.

هدا حدادی در سال ۲۰۰۷ و غزاله بیگدلو در سال ۲۰۰۹ آخرین ایرانی‌های هستند که جایزه‌ی نخست بلغراد را به کشورمان آورده‌اند. بیگدلو با تصویرگری کتاب «شوخی» نوشته‌ی مرجان کشاورزی آزاد این عنوان را به دست آورد و در همان سال کامبیز کاکاوند دیگر تصویر سازی ایرانی موفق به کسب دیپلم افتخار بلغراد شد. برندگان قلم زرین جشنواره‌ی تصویرگری بلغراد در دوره‌ی بعدی این دوسالانه اقدام به برپایی نمایشگاهی از آثار خود می‌کنند و در هیأت داوران جشنواره نیز حضور خواهند داشت.

فرشید شفیعی، علیرضا گلدوزیان، حسن عام کن، آناهیتا تیموریان، فرشته نجفی، افرانوبهار، عطیه بزرگ سهرابی، علی بوذری، بنفشه عرفانیان، علی مفخری و آزاده مدنی از جمله تصویرگران ایرانی هستند که تاکنون آثارشان به کاتالوگ این دوسالانه راه یافته است.

پرواز بادبادک طلایی بر تصاویر کتابها

انجمن نویسندگان و تصویرگران کتاب کودک که مرکز اصلی آن در لس آنجلس است، هر سال جایزه‌ای با نام «بادبادک طلایی» برگزار می‌کند که از میان چهار جایزه‌ی آن دو جایزه‌ی مربوط به تصاویر کتابهاست. ۲۵۰۰ دلار جایزه‌ی نقدی به بهترین تصاویر که با توجه به متن کتابها خلق شده‌اند و ۲۵۰۰ دلار دیگر به تصاویر مجزا از متن.

انجمن نویسندگان و تصویرگران کتاب کودک سال ۱۹۷۱ تاسیس شده و از ۱۹۷۳، جایزه‌ی بادبادک طلایی را بنا نهاده است.

داوران بادبادک طلایی کودکان هستند و قرار نیست جز گروهی از همسالان فرد دیگری درباره‌ی کتابها نظر بدهد. بادبادک طلایی علاوه بر چهار جایزه‌ی اصلی خود چهار دیپلم افتخار نیز به داوری نویسندگان و تصویرگران کتاب کودک به چهار برگزیده‌ی خود اهدا می‌کند. هم‌اکنون ۱۹ هزار نویسنده و تصویرگر از ۷۰ کشور جهان عضو انجمن نویسندگان و تصویرگران هستند.

کالدکات؛ جایزه‌ای آمریکایی به یاد تصویرگر انگلیسی

«مدال کالدکات» ارزشمندترین جایزه‌ی تصویرسازی کتاب کودک ایالات متحده است که از سوی بخش خدمات کودکان انجمن کتابخانه‌ی آمریکا (ALA) اهدا می‌شود؛ جایزه‌ای که از سال ۱۹۳۷ به پیشنهاد فردریک میلچر، مدیر موسسه‌ی انتشارات آر. آر. باکر به بهترین کتاب تصویری سال آمریکا می‌رسد. بخش خدمات کودکان انجمن کتابخانه‌ی آمریکا (ALA) هر سال همراه با اعلام برندگان مدال کالدکات در بخش کتابهای تصویری و نیوبری در بخش داستانی ادبیات کودک، چند کتاب برتر سال را نیز معرفی می‌کند. آمریکایی‌ها جایزه‌ی تصویرسازی کتاب کالدکات را به یاد رادولف کالدکات تصویرگر محبوب بریتانیایی ترتیب داده‌اند.

بخش کودک انجمن کتابخانه‌ی آمریکا برای اهدا کالدکات هر سال علاوه بر جمع‌آوری نظرات منتقدان و کارشناسان ادبیات کودک، از مخاطبان اصلی کتابها هم نظرخواهی می‌کند.

امسال (۲۰۱۰) کالدکات نصیب کتاب «شیر و موش» با تصویرسازی جری بینکی شد. جری بینکی، کتاب «شیر و موش» که خود نگاشته را با آب رنگ تصویرسازی کرده است. نکته مهم این است که برگزارکنندگان کالدکات از اینکه جایزه‌شان را چندین بار به یک نفر اهدا کنند، عیبی ندارند چرا که جری بینکی پنجمین بار بود که جایزه‌ی تصویرسازی کالدکات را از آن خود کرد. کتاب دیگری با عنوان «دلبران ریتمی» هم از بینکی نامزد دریافت کالدکات امسال بود.

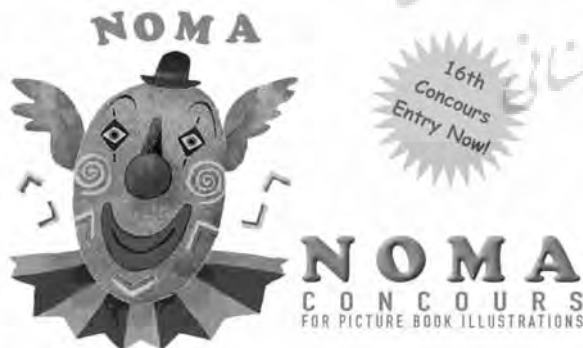
کنکور نوما دیگر اهدا نمی‌شود

در کنار جوایز متعددی که در حوزه‌ی تصویرگری به هنرمندان جهان اهدا می‌شود، ژاپنی‌ها تصمیم گرفته‌اند دیگری جایزه‌ی کنکور نوما را اهدا نکنند. این خبر خوبی برای تصویرسازان منطقه‌ی آسیا (به جز ژاپن)، اقیانوسیه، آمریکای لاتین و جنوبی نیست، زیرا جایزه‌ای که برای آن‌ها طراحی شده بود به پایان کارش رسیده.

نوما از ۱۹۸۷ تا ۲۰۰۸ هر دو سال یکبار توسط صندوق بین‌المللی توسعه‌ی کتاب نوما و مرکز فرهنگی آسیا و اقیانوسیه‌ی یونسکو به منظور بزرگداشت شوئیچی نوما نایب رییس پیشین این مرکز اهدا شد.

اکنون وبسایت رسمی این جایزه‌ی تصویرگری در پیامی کوتاه اعلام کرده که این جایزه، دیگر اهدا نمی‌شود و از کسانی که در دوره‌های قبلی این جایزه شرکت کرده‌اند، تشکر کرده است. جایزه‌ی آسیایی کنکور نوما از مطرح‌ترین جوایز

تصویرگری آسیا محسوب می‌شد که با هدف ترویج و گسترش کتابهای مصور کودکان در کشورهای در حال توسعه و تولید و انتشار آثار کیفی و ایجاد فرصت برای معرفی کتابهای مصور کودکان اهدا می‌شد. جایزه‌ی نخست کنکور نوما شامل مدال و مبلغ ۳۰۰۰ دلار آمریکا، جایزه‌ی دوم شامل مدال و مبلغ ۱۰۰۰ دلار آمریکا و جایزه‌ی فهرست پایانی شامل مدال و مبلغ ۳۰۰ دلار آمریکا برای ۱۰ نفر و جایزه‌ی تشویقی شامل مدال برای بیست اثر از بیست تصویرگر برتر بود.

سی جی؛ در ابتدای راه

ایرانی‌ها از نخستین سال‌های راه اندازی جایزه‌ی تصویرگری سی جی، جوایز آن را به دست آوردند. در دومین دوره‌ی جشنواره آثار ۱۰ تصویرساز ایرانی به کاتالوگ راه یافت و آثار نرگس محمدی در جمع پنج اثر برگزیده‌ی سی جی کره جنوبی قرار گرفت. جایزه‌ی سی جی را سال ۲۰۰۸ بنیادی با همین نام در کره جنوبی پایه‌ریزی کرده و علاوه بر بررسی آثار تصویرگری ناشران برگزیده را نیز معرفی می‌کند.

ماه گذشته کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان به نمایندگی از سی جی آثار چندین تصویرگر ایرانی را به سومین دوره‌ی این جایزه ارسال کرد. در دومین دوره‌ی جایزه‌ی سی جی آثار کریم نصر برای تصویرگری کتاب «اشی‌مشی»، امیر مفتون برای تصویرگری کتاب «مردی که می‌خواست زن بگیرد» نوشته‌ی ترانه مطلوب، فرشید شفیع برای تصویرگری کتاب «کفش‌های آهنی» نوشته‌ی فریده خلعتبری، شهرزاد صدر برای تصویرگری کتاب «روز گم‌شده‌ها» نوشته‌ی سیدجواد راهنما، مرتضی زاهدی برای تصویرگری کتاب «جدول ضرب» نوشته‌ی فریده خلعتبری، پژمان رحیمی‌زاده برای تصویرگری کتاب «پادشاه تنها»، حسن عامه‌کن برای تصویرگری کتاب «کلاه لوله‌ای»، سمانه قاسمی برای تصویرگری کتاب «فکرهای من» و رضی آویده برای تصویرگری کتاب «شهرهای نامریی» به کاتالوگ جشنواره راه یافت.

بولونیا؛ جایزه‌ای که اعتبار می‌آورد

نمایشگاه کتاب بولونیا بزرگترین رویداد حوزه‌ی کتاب کودک است که فروردین هر سال در شمال ایتالیا برگزار می‌شود؛ نمایشگاهی که چرخ کتاب‌های جهان را هر سال به حرکت در می‌آورد. علاوه بر هزاران کپی رایتی که در حاشیه‌ی بولونیا فروخته می‌شود، نشست‌ها، سمینارها و نمایشگاه‌هایی برگزار می‌شود که فعالیت‌های مرتبط با تصویرگری کتاب کودک از جمله‌ی آنهاست.

راگازی بولونیا جدا از ویژگی‌های مادی اعتبار معنوی فراوانی به برگزیدگان خود می‌دهد. راگازی کتاب‌ها را از نظر طراحی، ویرایش و گرافیک بررسی می‌کند و در چهار بخش برگزیدگان خود را معرفی می‌کند؛ بخش داستانی (Fiction)، غیرداستانی (Non Fiction) افق‌های جدید (New Horizons) و (opera prima).

جایزه‌ی بخش داستان به آثار فانتزی کوتاه مصور اختصاص یافته که به‌طور معمول آثار تصویرگران مطرحی در آن شرکت داده می‌شود اما در بخش غیر داستانی موضوع آثار کتاب‌های تاریخ، علوم، موسیقی و حوزه‌های دیگر غیر داستانی است.

در میان چهار بخش بولونیا «افق تازه» جایزه‌ای است که به کشورهای عربی، آمریکای لاتین، آسیا و آفریقا داده می‌شود؛ جایزه‌ای که در پنج سال اخیر سه بار به تصویرگران کتاب ایرانی رسیده است.

افق جدید را امسال (۲۰۱۰) هدا حدادی، به خاطر نگارش و تصویرگری کتاب «دو دوست» دریافت کرد و سال گذشته میلادی (۲۰۰۹) نیز راشین خیریه آن را به ایران آورد.

سال ۲۰۰۶ هم کتاب «تاپ، تاپ، تاپ» نوشته‌ی فاطمه مشهدی‌رستم با تصویرگری افرا نوبهار موفق به دریافت جایزه‌ی افق جدید شده بود. امسال هیئت داوران این جشنواره در بیانیه‌ی خود عنوان کرده است: «در اثر هدا حدادی اشتیاقی یافتیم که در دنیای امروز باید گرمی داشته شود، زیرا که مواد طبیعی، برگ‌ها، دانه‌ها، پوسته درختان یا تکه‌های کاغذ بخشی از روایت بی‌ریای او شده‌اند، اما هویت اصلی خود را همچنان حفظ کرده‌اند.»

دوسالانه‌ی پرتغال و نگاه اروپایی

دوسالانه‌ی تصویرگری «بربرو» پرتغال سال ۲۰۰۳ میلادی کارش را آغاز کرده است. نگاهی به برگزیدگان چهار دوره‌ی گذشته این جشنواره نشان می‌دهد، بلژیکی‌ها جوایز زیادی را به خود اختصاص داده‌اند و پس از آن‌ها تصویرگران فرانسه و آلمان موفق بوده‌اند.

دوسالانه‌ی تصویرگری کتاب کودک پرتغال با هدف جمع‌آوری آثار تصویرگران، مبتکران، ناشران و کسانی که در زمینه‌ی کتاب کودک فعالیت دارند، جایزه اهدا می‌کند.

سال ۲۰۰۹ آثار علی عامه‌کن، حسن عامه‌کن، راشین خیریه، آزاده مدنی و نرگس محمدی از ایران به کاتالوگ این دوسالانه راه یافت. اما هیچ‌گاه برگزیدگان این دوسالانه شرقی‌ها به ویژه تصویرگران ایرانی نبوده‌اند. نگاه پرتغالی‌ها برای جایزه‌ی پنج‌هزار دلاری بربرو، نگاهی اروپایی است.